

De Wieden en Weerribben in één plan

Het gebied is nog niet eens officieel door de minister als Natura 2000-gebied aangewezen, maar het opstellen van het beheerplan is al in volle gang. Bij De Wieden-Weerribben was in het kader van gebiedsgericht beleid ‘Perspectief voor Noordwest-Overijssel’ opgesteld en vervolgens na veel discussie een landinrichting uitgevoerd, waarbij de Wieden en de Weerribben aan elkaar geknoopt werden, landbouw gecompenseerd werd, nieuwe natuur gerealiseerd en ruimte gecreëerd voor extra recreatie. En toen kwam Natura 2000, zodat een deel van de discussie nog weer eens over moest, nu voor het maken van het beheerplan. De provincie, opsteller van het plan, besloot daarom om begin 2006 maar meteen aan de slag te gaan en niet de aanwijzing af te wachten. Zoals gebruikelijk in ons polderland, en in dit geval ook wettelijk verplicht, doet de provincie dat niet alleen. Een paar leden van de Werkgroep Beheerplan Wieden-Weerribben aan het woord.

— Marjel Neeffes

Hans van den Bos | Weerribben

Tilvenen en cyclisch beheer

“Als het in de Wieden-Weerribben lukt, dan lukt het overal”, stelt **Wessel Fokkema**, beheerder van de Wieden voor Natuurmonumenten. “Dat geldt voor een heleboel dingen, dus zeker ook voor het opstellen van een beheerplan. Dit is zo’n gecompliceerd gebied, met zo’n indrukwekkende lijst instandhoudingsdoelen, en dan heeft het ook nog woningen en commerciële activiteiten als rietsnijden en recreatie binnen zijn grenzen. Dus als we er hier samen uitkomen, dan komt het op andere plekken ook wel goed. Tot nu toe zijn we vooral bezig geweest met het beschrijven van de huidige stand van zaken. Als Natuurmonumenten beheren we 6000 van de 9400 hectare van het gebied, dus we proberen zo veel mogelijk informatie over ons gebied te krijgen naar de medewerkers van het adviesbureau die het stuk

schrijven. De echte discussie, over hoe, waar en wanneer we de instandhoudingsdoelen gaan uitvoeren, die gaat eigenlijk nu pas losbarsten.

Ik verwacht zeker flink wat discussie. Over trilvenen bijvoorbeeld. Hoe ga je om met de externe werking, neem je de huidige locatie van zo'n veentje, of zie je het breder? In het kader van cyclisch beheer verplaatsen die trilveentjes zich, anders verdwijnen ze, dus het is eigenlijk onzin om het tot de huidige locatie te beperken, maar ik weet niet of iedereen daar zomaar van overtuigd is.

Een ander discussiepunt is de waterkwaliteit. Die is cruciaal, want alle natuur drijft hier op water. En water houdt zich

niet aan de grenzen van het gebied. Ik dacht dat we daar inmiddels goede afspraken over hadden gemaakt, maar soms stellen partijen dit dan toch weer ter discussie. Daar moet ik dan wel eens diep van zuchten.

Ook fosfaat en ammoniak zijn lastige punten. De landbouw wil graag duidelijkheid over wat er mogelijk is. Die duidelijkheid lijkt er wel te komen, maar de vraag is of ze er vrolijk van zullen worden, want het ziet er naar uit dat sommige bedrijven niet meer uit kunnen breiden.

Al met al zie ik het beheerplan overigens met vertrouwen tegemoet. Juist nu het spannend wordt is het aan ons, de partijen in het gebied die elkaar en het gebied goed kennen, om met slimme werkbare oplossingen te komen. Ik denk dat het goed aan zal sluiten bij ons huidige, vaak cyclische beheer. En ondanks alle angst van ondernemers dat het gebied op slot gaat, ben ik ervan overtuigd dat over een paar jaar iedereen zal inzien dat versterking van natuur en landschap, toch de motor van onze lokale economie, positief uitpakt."

Altijd wel effect?

Huug de Dreu, oud-voorzitter van Koptop, ondernemersvereniging voor Noordoost-Overijssel, is er nog niet zo van overtuigd dat de angst van ondernemers ongegrond is. "We weten natuurlijk nog niet hoe het beheerplan er uit gaat zien, dus we hebben tot nu toe alleen gereageerd op het aanwijzingsbesluit. Daarbij heb ik alle ondernemers aangeraden en zienswijze in te dienen, al was het alleen maar om te zorgen dat je later nog mag meepraten. We zijn bang dat niet altijd de bestaande situatie zal worden gerespecteerd en dat recreatieondernemers geen mogelijkheden meer zullen hebben om uit te breiden. Als daarvoor getoetst moet worden, vrees ik dat er altijd wel zo getoetst kan worden dat er ergens een effect gevonden wordt. Er zijn nu al ondernemers die niet meer durven te investeren.

Desondanks realiseren ondernemers hier zich heel goed dat pakweg 70 procent van hun inkomsten aan natuur en

landschap te danken is. Dus we zijn zuinig op wat we hebben en werken goed samen met Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, daar ligt het niet aan. Maar als je straks je terras niet meer mag uitbreiden of geen nieuw botenhuisje meer mag bouwen, dan is de lol van het ondernemen er toch een beetje af."

Voorzorgsprincipe

Marc van der Valk van Bureau Waardenburg, projectleider opstellen beheerplan, denkt dat ondernemers zich niet te veel zorgen hoeven te maken. "Met een striktere zonering kunnen we een heel eind komen. Doordat het gebied alleen over water bereikbaar is, is het vrij gemakkelijk om stukken af te sluiten. Dat het op andere plekken dan iets drukker wordt, geeft waarschijnlijk geen last. Of er nou honderd of tweehonderd kano's langskomen, dat maakt voor de natuur in veel gevallen niet zo veel uit, maar voor hele kwetsbare soorten kunnen vijf kano's al te veel zijn. Bij uitbreidingen gaat het toch vooral om plekken waar al verstoring is, en een beetje meer verstoring zal niet gauw een significant effect geven.

Wat wel lastig gaat worden, is het treffen van maatregelen die de natuur vooruit helpen en de landbouw niet belemmeren. Een goede waterkwaliteit en een lage stikstofdepositie zijn nou eenmaal van groot belang voor veel van de instandhoudingsdoelen die nu in het concept-aanwijzingsbesluit staan, en de landbouw heeft op beide factoren een belangrijke invloed. Een ander punt zijn de foerageergebieden voor bijvoorbeeld zwarte sterns en purperreigers buiten de grenzen van het gebied. Ook daarbij heeft het landgebruik invloed op de staat van instandhouding. Het kan zijn

dat op basis van alle ingediende zienswijzen de instandhoudingsdoelen bijgesteld worden, zodat ze gemakkelijker haalbaar zijn zonder dat de landbouw daar hinder van ondervindt. Wat het beheerplan betreft zijn we vooral druk bezig geweest met het beschrijven van de stand van zaken. Het is heel moeilijk gebleken om alle informatie te verzamelen. Waar zitten nou al die soorten en habitats waarvoor het gebied is aangewezen? Soms zijn gegevens verouderd, of alleen steekproefsgewijs bekeken. Sommige habitattypen zijn pas recent gedefinieerd, zodat er geen jarenlange gegevens van bekend zijn. Kleine visjes zijn moeilijk te bemonsteren in grote open plassen, dus we hebben geen idee hoeveel er zitten en waar. En ook over de omvang van de recreatie is maar weinig bekend, en over omvang en type boerenbedrijven. Wat doe je dan? We hanteren dan maar het voorzorgsprincipe, blijven aan de veilige kant, zoeken een balans tussen natuurwaarden en bestaand gebruik. Dat is soms een expertoordeel, en soms ook een politiek oordeel."

Vorm helpt inhoud bij overleg

Op 19 april kwam de Werkgroep Beheerplan Wieden-Weerribben weer bijeen. Na een serie bijeenkomsten waarin vooral het beschrijven van de huidige toestand aan de orde was, was dit de eerste bijeenkomst die echt over toekomstig beheer ging. Michiel van der Weide, Overijssels projectleider voor dit beheerplan, is heel tevreden over hoe het ging.

“Er lag een concept-tekst voor het beheerplan van het adviesbureau, en we merkten dat sommige partijen het gevoel hadden dat het toetsingskader en de te nemen maatregelen allemaal al vastlagen, zodat ze al met hun stekels omhoog naar binnen kwamen. We hebben er daarom voor gekozen om deze bijeenkomst in de vorm van een werkatelier te houden. Dat wil zeggen dat we de vijftien mensen in twee groepen verdeelden en elke groep actief aan het werk hebben gezet met een knelpunt, om daar samen oplossingen voor te zoeken. Voordeel is dat iedereen zich de knelpunten eigen maakt en het gevoel heeft actief bij te dragen aan een oplossing. Zo werd ook duidelijk dat de concept-tekst echt nog maar een het beginpunt van de discussie was.

We hebben gesproken over lucht- en waterkwaliteit en over het cyclisch beheer. Ik zal niet zeggen dat er verrassende oplossingen uitgekomen zijn, maar er is wel ruimte ontstaan, er kwam energie los, en aan het eind hadden we het idee dat we er samen uit gaan komen. De volgende keer komt recreatie in elk geval nog aan de orde. De resultaten uit deze werkgroep gaan nog naar de klankbordgroep, voordat er uiteindelijk op bestuurlijk niveau over besloten kan worden.”

(Groeps)portretten Gerben Mensink

Beheerplan-pionier

Michiel van der Weide, projectleider beheerplan Wieden-Weerribben bij de provincie Overijssel, voelt zich aardig pionier in het opstellen van een beheerplan.

“Er is nog zo veel onduidelijk. Wanneer is een effect significant, hoe definiëer je bestaand gebruik, hoe moet je omgaan met cumulatie van effecten? En welke informatie over de huidige toestand heb je nou eigenlijk allemaal nodig? Het heeft veel tijd gekost om dit op een rijtje te krijgen.

De provincie heeft zelf ook een zienswijze ingediend op het concept-aanwijzingsbesluit, en daar is nogal ophef over geweest. Maar we waren heus niet de enige provincie

die dat heeft gedaan en we zijn natuurlijk niet tegen Natura 2000. We wilden met onze zienswijze vooral benadrukken

dat er dingen in het aanwijzingsbesluit staan waar wij het niet mee eens zijn, zoals nieuwe natuur; dat werkt beperkend voor de landbouw en dat is tegen de afspraak. In de klankbordgroep die meedenkt over het beheerplan, komen we ook weer tegen dat de landbouw duidelijkheid wil. In het beheerplan komt te staan of voor bepaalde activiteiten wel of juist geen vergunning nodig is, en het wordt een duidelijk toetsingskader voor overige activiteiten.

Bij de discussie voor het opstellen van het beheerplan, spelen niet alleen inhoudelijke beheerstechnische zaken. Geld is ook een belangrijk punt. Een belangrijke beheersmaatregel, het cyclisch beheer door jaarlijks tientallen hectaren nieuwe petgaten te graven, om zo alle successiestadia in stand te houden, is ontzettend kostbaar. Dat red je niet met een eenmalige subsidie, dat moet structureel zijn. Zo'n kostenraming is ook een belangrijk onderdeel van het plan.”

In de gordijnen

Anna Petra van der Wal, beleidsmedewerker ruimtelijke ordening bij de gemeente Steenwijkerland, wil als gemeente uiteraard graag de belangen van de recreatie, de landbouw en de bewoners behartigen. “Onder landbouw verstaan we overigens ook rietteelt en visserij. Samen zijn dat de sectoren

die het gebied gemaakt hebben tot wat het is, dus we zouden het onredelijk vinden als ze een te zware belasting krijgen van

Natura 2000. Het moet wel werkbaar blijven. Overigens is een goede communicatie heel belangrijk. Onlangs was er een presentatie van een lokale politieke partij, en daarbij bleek dat ze het concept-beheerplan als vaststaand presenteerden. 'Alle boeren gaan op slot, de vissers mogen niets meer en je moet straks overal een vergunning voor aanvragen', was de strekking en dat heeft natuurlijk allerlei mensen in de gordijnen gejaagd. En dat terwijl ik denk dat we er wel uitkomen. Het zal wel moeten, want als we zelf niet beslissen, doen provincie en LNV het voor ons, dus we kunnen maar beter goed samenwerken. De werkatelier-vorm bij de afgelopen vergadering [zie kader-

red] was dan ook heel goed.

Een zorgpunt vind ik nog wel de financiën. Het lijkt erop dat we eerst van alles bedenken op ecologisch gebied, en achteraf pas gaan bekijken of we het kunnen betalen. Bij de Kaderrichtlijn Water is de financiële haalbaarheid bijvoorbeeld meer integraal in het proces opgenomen, en daar zie ik zeker de voordelen van in."

Bufferzone binnen of buiten natuurgebied

Frans Brandsma, agrariër en als vice-voorzitter van de Landinrichtingscommissie vertegenwoordiger binnen de werkgroep beheerplan, is nog niet helemaal overtuigd van een goede afloop. "In het gebiedsperspectief waren duidelijke afspraken gemaakt over waar de grens loopt tussen natuur en een gezonde landbouw die zich kan ontwikkelen. Een kwart van het landbouwgebied wordt omgezet in natuur, en dat is nu in volle gang. Zo'n zestig, zeventig landbouwbedrijven zijn gestopt of worden verplaatst. De bufferzone zou aan de natuurkant van die grens liggen. En nu staat er in het concept-beheerplan dat er een cirkel van 1000 meter aan de buitenkant om het natuurgebied wordt getrokken, waarbinnen boeren niet mogen uitbreiden, en er komt ook geen saldering. Dan komen er dus nog eens vijftig bedrijven in de knel, en daar kunnen wij natuurlijk niet mee leven. In de afgelopen werkatelierversgadering is het al wel op een beetje een aanvaardbaarder niveau gekomen, maar ik wil eerst nog zien hoe het in het uiteindelijke plan komt.

Ook in de eerste fase, van de ecologische onderbouwing van het beheerplan, hebben we al input geleverd. Verschillende verzuringsgevoelige soorten die in het plan genoemd worden, komen volgens ons namelijk helemaal niet in de Wieden-Weerrribben voor. Ook op het ontwerp-aanwijzingsbesluit hebben we als landbouwsector daarom bezwaren ingediend. Ik hoop dat we er samen uit gaan komen, maar ik moet het nog zien. In het tussentijds toetsingskader over ammoniak [wettelijk kader waaraan uitbreidingsplannen van agrariërs getoetst kunnen worden in de periode tussen aanwijzing en gereedkomen beheerplan-red.] is de zone op 250 meter vastgesteld, als het zoiets wordt zouden in elk geval minder boeren er last van hebben. Maar als iedereen star aan zijn ecologische standpunten blijft vasthouden, dan zal er over het concept-beheerplan dat er straks ligt nog flink bestuurlijk gestoeid moeten gaan worden."♦